

Sintaktičko-semantička analiza glagola općenite radnje u hrvatskom jeziku

Živkucin, Iva

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:438220>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-12**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku

Katedra za hrvatski standardni jezik

**SINTAKTIČKO-SEMANTIČKA ANALIZA
GLAGOLA OPĆENITE RADNJE U HRVATSKOM JEZIKU**

DIPLOMSKI RAD

12 ECTS-bodova

Iva Živkucin

Zagreb, rujan 2024.

Mentor

Doc. dr. sc. Iva Nazalević Čučević

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Pregled bavljenja glagolima općenite radnje.....	3
2.1. Poimanje ljudskog rada u sadržajima glagola (u)raditi-(u)činiti-(na)praviti.....	3
2.2. Glagoli općenite radnje.....	4
2.2.1. Samoznačni glagoli općenite radnje.....	4
2.2.2. Suznačni glagoli općenite radnje – perifrazni glagoli.....	5
2.3. Značenje perifraznih glagola.....	6
2.4. Dekomponirani predikat.....	8
2.5. Kriteriji za razlikovanje glagolskih perifraza od slobodnih veza glagola i imenice....	12
3. Cilj, pretpostavke, građa i metodologija istraživanja.....	14
3.1. Cilj istraživanja.....	14
3.2. Pretpostavke.....	14
3.3. Građa.....	15
3.4. Metodologija.....	17
4. Tablični prikaz glagola općenite radnje.....	20
5. Rasprava.....	26
6. Zaključak.....	34
7. Literatura i izvori.....	37

1. Uvod

Semantika se kao lingvistička disciplina dugo nije bavila značenjskim odnosima leksema. Prije F. de Saussura proučavanje značenja bilo je isključivo dijakronijske naravi¹, pri čemu je fokus bio na promjenama značenja i uzrocima promjene značenja pojedinačnih leksema (Raffaelli 2015: 127). De Saussurov stav da lekseme treba promatrati kao dijelove cjeline i da im značenje određuje suodnos s drugim leksemima te cjeline uvelike je promijenio pogled na značenje, pa se u okviru strukturalističke semantike razvio *model polja*, čiji je glavni predstavnik J. Trier (isto). Polje je „cjelina leksika koja dijeli organizaciju pojmovnog prostora” (isto), odnosno skup leksema koji imaju zajednička semantička obilježja. Na temelju Trierovih postavki u brojnim su jezicima uslijedile semantičke razdiobe leksika.

Za ovaj je rad važna semantička razdioba glagola B. Levin (1993), koja je polazeći od sintaktičkih kriterija, tj. raznih alternacija kojima se glagoli mogu podvrgnuti, engleske glagole podijelila na u 48 skupina i 154 podskupine. Na temelju njezine je podjele u okviru projekta *Baza hrvatskih glagolskih valencija* Instituta za hrvatski jezik napravljena semantička razdioba hrvatskih glagola. S obzirom na to da su engleski i hrvatski jezik tipološki različiti, podjela se modificirala i, za razliku od B. Levin, pošlo se od semantičkog kriterija, tj. pripadnosti glagola istom semantičkom polju. Tako je 900 hrvatskih glagola temeljnih za osnovnu komunikaciju na hrvatskom jeziku² podijeljeno na 34 semantičke skupine (Brač i Bošnjak Botica 2015). To su:

glagoli mišljenja, znanja i učenja, glagoli kretanja, glagoli komunikacije, glagoli stvaranja i preoblike, psihološki glagoli, somatski glagoli, glagoli društvene interakcije, glagoli

-
- 1 Bitno je napomenuti da je, iako se semantikom nije bavio, de Saussure „dao prvo cjelovito sagledavanje značenja te ga stoga i smatramo pokretačem semantike kao suvremene lingvističke discipline” (Raffaelli 2015: 78). Značenje je u *Tečaju opće lingvistike* izjednačeno s označenikom, koji tvori neraskidivu cjelinu s označiteljem: „Značenje je samo druga strana auditivne slike” (Saussure 2000: 181, prema Raffaelli 2015: 30). Osim odnosom prema označitelju označenik je određen i vrijednošću, tj. odnosom prema ostalim označenicima unutar jezičnog sustava. Značenje je tako uvelike uvjetovano vrijednošću iako se od nje bitno razlikuje (Raffaelli 2015: 31). De Saussure nudi još jedno tumačenje značenja (*signification*) izjednačujući ga „s konkretnim ostvarenjem označenika u nekom iskazu, dakle na razini govora. (...) Budući da je strukturalizam pozornost usmjeravao prema jeziku, a ne govoru, značenje kao pojavnost koja se oblikuje i govorom nije bila u središtu pozornosti strukturalističkih semantičara. Glavni modeli semantičkog opisa u razdoblju strukturalističke semantike – *semička analiza* i *model polja* značenje jezičnih znakova (leksema) nisu promatrali na razini govora, u konkretnom iskazu, već spram značenja drugih jezičnih znakova” (isto).
 - 2 Glagoli su odabrani na temelju čestotnih i korpusnih potvrda, o čemu više v. u Brač – Bošnjak Botica (2015).

posjedovanja, uzimanja, davanja, mijenjanja posrednika, glagoli promjene stanja, glagoli uklanjanja, razdvajanja i odvajanja, glagoli vladanja, kontrole i ujecaja, glagoli percepcije, glagoli nastojanja i namjere, glagoli odašiljanja, glagoli smrti i fizičkih ozljeda, glagoli smještanja u prostor, glagoli konzumiranja, fazni glagoli, glagoli nošenja i slanja, glagoli povezani s novcem, glagoli općenite radnje, glagoli miješanja i spajanja, glagoli čuvanja i držanja, glagoli nastanjivanja i boravljenja, glagoli borbe, glagoli korištenja i crpljenja, glagoli događanja, glagoli žurenja, kašnjenja i otezanja, egzistencijalni glagoli, glagoli odnosa, glagoli stava i uspjeha, vremenski glagoli i glagoli glasanja životinja.

Kao rezultat rada na *Bazi hrvatskih glagolskih valencijskih* nastao je mrežni valencijski rječnik *e-Glava*, čija je temeljna svrha „mrežno pretraživanje sintaktičkih dopuna, morfoloških ostvaraja sintaktičkih dopuna, uspoređivanje pojedinih glagola i pretraživanje dopuna pojedinih semantičkih skupina glagola”³. Budući da su u *e-Glavi* dosad obrađeni samo psihološki glagoli, činilo nam se korisnim analizirati još jednu semantičku skupinu. Zanimljivi su nam bili glagoli općenite radnje, koji se „odnose na različite radnje, s tim da je u fokusu samo djelovanje, a ne specifičan tip radnje”, primjerice *baviti se, raditi, vršiti, učiniti* (Brač i Bošnjak Botica 2015: 116). Prema popisu I. Brač i T. Bošnjak Botice (isto: 117) od 900 obrađenih glagola takvih je glagola deset.

Cilj je ovoga rada izdvojiti glagole sa značenjem općenite radnje, što ćemo učiniti na temelju izdvajanja glagola tog značenja iz rječnikâ hrvatskog jezika i provjerom uporabe tih glagola u *Hrvatskom mrežnom korpusu (hrWac)* i *Hrvatskoj jezičnoj riznici*. S obzirom na to da je „pretpostavka da se semantička obilježja glagola ogledaju u njihovu sintaktičkom ustroju, drugim riječima, da su jezični izrazi koji imaju slična sintaktička svojstva i značenjski bliski, potvrđena u više istraživanja i za različite jezike” (isto: 117), cilj je utvrditi sintaktičko-semantički status glagola općenite radnje i provjeriti vrijedi li navedena pretpostavka i za tu semantičku skupinu.

Rad je strukturiran na način da se nakon uvodnog dijela daje pregled bavljenja glagolima općenite radnje. Nakon preglednog dijela slijedi poglavlje o metodologiji, građi i

3 Pristup na <http://valencije.ihj.hr/page/sto-je-e-glava/1/>.

pretpostavkama istraživanja. Zatim će se pružiti tablični prikaz 16 glagola općenite radnje, nakon čega slijede rasprava i zaključak.

2. Pregled bavljenja glagolima općenite radnje

U nastavku rada, kao što smo najavili, dat ćemo pregled bavljenja glagolima općenite radnje u okviru kroatističke jezikoslovne literature i drugih vrsta istraživanja.

2.1. Poimanje ljudskog rada u sadržajima glagola (u)raditi-(u)činiti-(na)praviti

Prvi koji je uočio semantičku skupinu glagola općenite radnje, mnogo prije no što je nastala semantička razdioba hrvatskih glagola, bio je I. Krile. On je već 1978. u svojem članku *Poimanje ljudskog rada u sadržajima glagola (u)raditi-(u)činiti-(na)praviti* utvrdio da se tim glagolima „u našem jeziku označuje fizička (ne mora biti isključena duševna) čovjekova djelatnost”, dodajući da takvi glagoli „obilježavaju sadržaje generičkog značenja. Ova se tri glagola isto tako pojavljuju kao sadržaji graničnih, podudarnih i nepodudarnih značenja” (Krile 1978: 102). Autor se u članku fokusirao na parafrastičke odnose tih glagola kako bi utvrdio u kojim su uporabama zamjenjivi jedni drugima, primjerice (isto: 105):

(u)činiti

Sve ćemo (u)raditi po dogovoru.

(na)praviti

**čini.*

Njima se ne radi.

**pravi.*

Zatim oprimjeruje i razlike između konkretnih i apstraktnih značenja (isto: 106):

(u)činio

Inženjer je (u)radio taj mehanizam.

(na)pravio

čine

Nikada ne rade iznimke.

prave

I. Krile uviđa i da se ti glagoli često javljaju u sastavu frazema (isto: 107):

(U)činio

(U)radio se Englez kao i obično.

(Na)pravio

Članak o predmetnim glagolima zaključuje poticajem za daljnja istraživanja, s napomenom da bi krug sinonimike trebalo proširiti glagolima poput *obavljati*, *vršiti* i *graditi*⁴.

2.2. Glagoli općenite radnje

Kao što smo već naveli, glagolima općenite radnje smatraju se oni koji se odnose na različite radnje, pri čemu je fokus na samom djelovanju, a ne na specifičnom tipu radnje. S obzirom na to da je semantička razdioba hrvatskih glagola napravljena relativno nedavno, hrvatske gramatike i noviji kroatistički radovi glagole općenite radnje još uvijek ne obrađuju kao zasebnu semantičku skupinu. Stoga ćemo pregled koji slijedi temeljiti na podjeli predmetnih glagola na samoznačne i suznačne.

2.2.1. Samoznačni glagoli općenite radnje

Podsjetimo, samoznačni su glagoli oni koji samostalno mogu vršiti službu predikata. Od glagola općenite radnje koje smo odabrali za analizu samoznačni su glagoli *baviti se*, *činiti*, *djelovati*, *funkcionirati*, *poduzimati*, *postupati*, *praviti*, *provoditi*, *raditi*, *zanimati se* i *zaokupljati se*. S obzirom na to da je značenje predmetnih glagola općenito, dopuna je najčešće nužna. Izuzev glagola *postupati*, čija je dopuna adverbijalna, radi se o objektnoj dopuni. Kada je riječ o stupnju obveznosti objekta, J. Silić i I. Pranjković (2005: 301) navode da je „pojava objekta obvezatnija što je značenje glagola uopćenije (apstraktnije) i, obrnuto,

4 Glagol *graditi* nećemo smatrati glagolom općenite radnje, o čemu će biti riječi u *Raspravi*.

pojava je objekta manje obvezatna što je značenje glagola konkretnije”. To vrijedi i za samoznačne glagole općenite radnje, za koje ćemo utvrditi da su im neka značenja ipak konkretnija od drugih, pa dopuna neće biti obvezna.

Kao što ćemo vidjeti u idućem potpoglavlju, a onda i u tabličnom prikazu glagola, neki od navedenih samoznačnih glagola mogu se javiti i u suznačnoj, tj. perifraznoj uporabi. Hoćemo li uporabu glagola smatrati samoznačnom ili suznačnom ovisi o tome koliko je tijesna veza između glagola u službi predikata i njegove dopune. Ona je u suznačnoj uporabi mnogo jača, pa je i stupanj odvojivosti glagola i dopune manji, no pokazat će se da je prirodu te veze često teško odrediti.

2.2.2. Suznačni glagoli općenite radnje – perifrazni glagoli

Kao što smo rekli, neki od samoznačnih glagola općenite radnje mogu imati i suznačnu uporabu, a neki su pak isključivo suznačni. Suznačni su glagoli oni koji zbog nepotpuna značenja uvijek moraju imati dopunu. Te glagole gramatike različito dijele i opisuju, pa tako E. Barić i dr. (2005: 223) glagole općenite radnje *obavljati* i *izvršiti* navode kao primjer *polusponskih* glagola, a J. Silić i I. Pranjković (2005: 185) nazivaju ih *perifraznima*, glagolima „koji (bar jednim od svojih značenja) sudjeluju u stvaranju glagolskih perifraza, tj. konstrukcija koje podrazumijevaju čvrst (nerijetko i frazeologiziran i/ili leksikaliziran) spoj glagola i i imenske riječi (obično odglagolne ili otprijdevne imenice s prijedlogom ili bez prijedloga)”, primjerice *vršiti nuždu*, *obaviti posao*, *načiniti pogrešku*, *raditi na uspostavljanju povjerenja* i slično (isto:188).

B. Belaj i G. Tanacković Faletar (2017: 26–28) također koriste termin *perifrazni glagoli*, napominjući da su zbog određenih konceptualnih odnosa, za razliku od ostalih suznačnih glagola, oni mnogo sličniji samoznačnim glagolima, a samim time i zamjenjivi takvim glagolima. Naime autori navode da je „za semantički pol perifraznih glagola karakterističan vrlo naglašen odmak od sekvencijalnosti kad je u pitanju profiliranje elaboracijskog mjesta koje popunjava odglagolna imenica, tj. naglašavanje ukupnosti, sumarnosti i vanjskih granica odglagolskog relacijskog profila koji na razini semantičkog pola perifraznog glagola funkcionira kao orijentir” (isto: 28).

Osim termina *perifrazni glagoli*, kojim ćemo se služiti i u nastavku rada, u jezikoslovnoj je literaturi u optjecaju i termin *funkcionalni glagoli*, koji koriste P. Mrazović i Z. Vukadinović (1990: 166). M. Radovanović (1990: 54), kao i E. Barić i dr., koristi termin *semikopulativni glagoli*. Peti-Stantić, Japirko i Kežić (2018) takve glagole nazivaju *laganim*, što je prijevod termina *light verbs*, koji je prvi upotrijebio Jaspersen 1954. (isto: 203). Autori navode da se koriste se i nazivi *tanki glagol* (engl. *thin verb*, Allerton 2002), *funkcijski glagol* (engl. *function verb*, Nickel 1968), *potporni glagol* (engl. *support verb*, Gross 1989), *operatorski glagol* (engl. *operator verb*, Rassi i dr. 2014.) i *vektorski glagol* (engl. *vector verb*, Nespital 1989) (isto).

2.3. Značenje perifraznih glagola

Kad govorimo o perifraznim glagolima, bitno je spomenuti da u jezikoslovnoj zajednici traju rasprave o njihovom značenju. Rasprave su potaknute Jaspersenovom tvrdnjom da su, kako ih on naziva, *lagani glagoli*, „u skladu s općom sklonosti srednjoengleskoga da se nevažan glagol, kojemu su pridružene oznake lica i vremena, predmetne uistinu važnom sadržaju” (prema Peti-Stantić, Japirko i Kežić 2018: 204), što znači da leksičko značenje nosi imenica, a ne glagol koji ju regira. Posljedično su perifrazni glagoli dugo smatrani „značenjski praznima”, „značenjski slabima” ili „značenjski osiromašenima”, a odnos glagolskih perifraza i njihovih jednorječnih samoznačnih parnjaka istovrijednim (isto). Isti stav zastupaju i P. Mrazović i Z. Vukadinović (1990: 167), napominjući da „nosilac značenja postaje imenica, a funkcionalni glagol ima samo gramatičku funkciju obilježavanja lica, roda i broja, vremena i načina vršenja radnje”. M. Radovanović (1990: 54) također tvrdi da „u tako složenom predikatu deverbativna imenica ostaje nosilac njegovog leksičkog značenja”.

Za razliku od takvih pristupa, uporabni modeli jezika, kognitivna gramatika i konstrukcijska gramatika, koje dokidaju granicu između gramatike i leksika, tvrde da se značenje leksema ostvaruje jedino u suodnosu s drugim leksemima u sintaktičkom okruženju. Stoga se perifraznim glagolima u novije vrijeme pripisuje mnogo veća uloga u gradnji značenja glagolskih perifraza, tj. dekomponiranog predikata.

C. Brugman (2001) se tako u svojem članku bavi vezom perifraznih glagola i polisemije, pa zaključuje da perifrazni glagoli imaju svoje značenje i da nikako nisu samo funkcionalni. I perifrazni glagoli i njihovi tzv. „teški” parnjaci polisemni su leksemi, što autorica potkrepljuje

različitim primjerima uporabe engleskih glagola *have* i *take*, koji i u svojoj „laganoj” upotrebi, ovisno o argumentima, imaju različito značenje (isto: 575).

Slično misli i I. Raffaelli (2007: 165), koja, u skladu s postavkama kognitivne gramatike o *shemi* i *razradi*, perifrazne uporabe glagola i dalje smatra „kognitivno vrlo utemeljenim metaforički motiviranim značenjskim nijansama, govornicima u potpunosti razumljivima, ali koje su sa shematskim konceptom povezane vrlo tankim konceptualnim vezama koje izmiču prirodnom znanju govornika o semantičkom ustroju leksičkih kategorija”. Sheme pritom predstavljaju „stabilni dio semantičke strukture koji održava koherentnost polisemne kategorije (...) jer se velik broj metonimijskih i udaljenih metaforičnih značenja može tumačiti ujedno i rezultatima razrade” (isto).

I. Raffaelli (isto: 161) rečeno opimjeruje različitim uporabama glagola *držati*, koji ćemo u nekim suznačnim uporabama također smatrati glagolom općenite radnje. Objašnjava da u tipičnom značenju tog glagola shemu možemo odrediti kao 'statični odnos uzročnosti X-a nad Y-om' (*Ivan drži knjigu*), pri čemu je za razumijevanje značenja bitna i domena prostora. Metaforičkim pomakom u primjeru *U koloni treba držati razmak* značenje glagola *držati* profilira se, osim u odnosu na domenu prostora, i u odnosu na domenu kontrole nad kime ili čime. Ta je apstraktna domena kontrole važna i za razumijevanje drugih značenjskih nijansi glagola *držati*, primjerice u *držati koga na distanci*, gdje je domena prostora zamijenjena još apstraktnijom domenom, domenom međuljudskih odnosa. Još je veći metaforički pomak u primjerima *držati govor/predavanje*, u kojima domena kontrole ostaje jedina važna za profiliranje značenja.

I. Raffaelli zaključuje da je, bez obzira na to što su u nekim značenjskim nijansama veze sa shemom teže uočljive, „metaforičko-metonimijska sprega kod glagola gotovo pravilom” (isto: 165).

Na temelju svega navedenog jasno je da značenje perifraznih glagola ne treba svoditi samo na gramatičko, zbog čega ih i „nije moguće opisati tako da se odredi skup semantičkih obilježja koji bi vrijedio za sve pojedinačne pojavnice koje bi trebalo uvrstiti u skupinu konstrukcija s perifraznim glagolima, nego ih treba smatrati konstrukcijama koje imaju manje ili više zajedničkih obilježja” (Peti-Stantić, Japirko i Kežić 2018: 221).

2.4. Dekomponirani predikat

U opisima perifraznih glagola i glagolskih perifraza često se govori o *dekomponiranju* ili *rašćlanjivanju predikata*, vrsti proširivanja (ekspanzije) predikata⁵ na način da se on rastavi na glagolski dio (s uopćenim značenjem radnje⁶) i imenski dio (Silić i Pranjković 2005: 188). Za takve se konstrukcije također rabe brojni nazivi. G. Blagus Bartolec (2017) naziva ih *glagolskim kolokacijama*, dok Peti-Stantić, Japirko i Kežić (2018) navode razne termine stranih jezikoslovaca, primjerice *konstrukcije s laganim glagolima* (engl. *light verb constructions*, Butt 1988), *razvučene glagolske konstrukcije* (engl. *stretched verb constructions*, Allerton 2002), *složeni predikati* (engl. *complex predicate*, Goldberg 1996), *konstrukcije složenog predikata* (engl. *complex predicate constructions*, Goldberg 1996), *konstrukcije s potpornim glagolom* (engl. *support verb constructions*, Gross 1989) i *glagolsko-imenske konstrukcije* (engl. *verbo-nominal constructions*, Cetnarowska 2012) (isto).

Dekomponirani se predikat u kroatističkim radovima uglavnom navodi kao jedno od glavnih obilježja administrativnog funkcionalnog stila, čije su glavne značajke „jednostavnost, jasnoća, točnost, potpunost, ujednačenost, eksplicitnost, kratkoća, određenost, terminološkičnost, stilska neobilježenost i klišeiziranost” (Silić i Pranjković 2005: 379). J. Silić (2006: 66) navodi da je u tom stilu sve podređeno imenskom načinu izražavanja, zbog čega su punoznačni glagoli često zamijenjeni suznačnima i odglagolnim imenicama. Pritom ulogu suznačnog glagola najčešće dobivaju glagoli *vršiti*, *obavljati* i *provoditi*, pa se *vrši*, *obavlja* ili *provodi prodaja robe*, *popis stanovništva*, *procjena štete* itd. (*roba se prodaje*, *stanovništvo se popisuje*, *šteta se procjenjuje* itd.) (isto).

5 I. Nazalević Čučević (2020: 214) postavlja pitanje „na koji se način raščlanjeni ili dekomponirani predikat (...) može objasniti u okviru proširivanja predikata“. Ne osporavajući da je imenski predikatni proširak ili predikatni atribut pojava u okviru ekspanzije predikata, „jer donosi dodatnu obavijest o radnji i o njezinim vršiteljima, odnosno o predmetu zahvaćenom radnjom“, na temelju analiziranih primjera pojašnjava da dekomponirani predikat „nastaje raščlanjivanjem samoznačnoga glagola na suznačni, perifrazni glagol, i imenski dio, u službi kojega je u načelu odglagolna imenica, usp. i *Danas vršimo prodaju određenih artikala po sniženim cijenama*, *Drži predavanja o drevnim civilizacijama*, *Kraj veljače idealno je vrijeme da obavite sjetvu jednogodišnjih cvjetnica*, *Na tribinama Torcida već desetljeće vodi borbu za promjene u Hajduku i HNS-u*. Dakle obavijest o radnji izriče se glagolskom perifrazom, tj. frazeologiziranim, leksikaliziranim spojem glagola i imenske riječi (*vršiti prodaju*, *držati predavanja*, *obaviti sjetvu*, *voditi borbu*), a ne samoznačnim glagolom (*prodavati*, *predavati*, *sijati*, *boriti se*).“ Drugim riječima, ništa se ne proširuje, nego iz tijesnoga odnosa glagola i imenske dopune proizlazi i predikat, tj. obavijest.

6 Važno je napomenuti da perifrazne glagole kao glagole uopćene radnje ne poistovjećujemo s glagolima općenite radnje. Glagolima općenite radnje smatramo samo one kojima se izražava djelovanje, stoga perifrazne glagole poput *uzeti* u *uzeti u obzir* i *imati* u *imati mogućnost* ne smatramo pripadnicima kategorije.

Dekomponiranom se predikatu u tom kontekstu uglavnom pristupa preskriptivno, pa vlada suglasje oko toga da su takve konstrukcije u hrvatskom jezičnom standardu neprihvatljive. B. Tafra (2007: 60) tvrdi da kombinacije glagola i imenice uvijek treba zamijeniti glagolima od kojih je tvorena glagolska imenica, smatrajući da su perifrazni glagoli suvišni. S tim se slažu i L. Hudeček i M. Mihaljević (2009: 68) koje, baveći se jezikom medija, tvrde da se radi o „nedopuštenim značajkama sintaktičke razine jezika hrvatskih novina”. K. Bagić (2012: 249) o dekomponiranom predikatu govori sa stajališta stilistike i smatra ga vrstom *pleonazma*, koji određuje kao „diskurzivno preobilje”, odnosno „razvijanje i proširivanje iskaza tako da se riječima dodaju istoznačnice ili bliskoznačnice”. Kaže da je „sintaktička veza među sastavnicama pleonastičkog izričaja posve korektna, a izlišno se ponavljanje događa na semantičkoj razini.” Izraze poput *vršiti potragu* i *provoditi istragu* naziva *neosvijestanim pleonazmima*, a njihovu upotrebu smatra „nepotrebnim bujanjem iskaza” (isto).

Kad je riječ o deskriptivnom pristupu dekomponiranom predikatu, najopsežniju obradu nalazimo u M. Radovanovića (1990), koji ga opisuje u okviru srpskohrvatskog jezika, no kaže da je tendencija dekomponiranja predikata zajednička tipološka osobina brojnih modernih europskih jezika, prvenstveno engleskog, ruskog, češkog, njemačkog, francuskog, srpskog i hrvatskog (isto: 53). Dalje navodi da se pojavljivanje dekomponiranog predikata najčešće objašnjava razvijanjem težnje k analitičkoj organizaciji gramatičke strukture u jezicima, zbog čega bi se produktivnost takvog predikata u srpskohrvatskom mogla tumačiti kao rezultat utjecaja drugih europskih jezika, što autor smatra pogrešnim i tvrdi da „procesi dekomponiranja predikata slijede opće nominalizacijske procese u jezicima, bez obzira na mjeru njihovih međusobnih strukturnih ili genetskih razlika ili sličnosti” i da stoga „predstavljaju oblik ispoljavanja jezičnih univerzalija uvjetovanih izvanjezičnim univerzalizmima, kao što su zajednički procesi apstraktnog mišljenja, srodni kulturni tipovi, sličan kontekst jezične uporabe i slično” (isto: 55). Pritom nominalizaciju određuje kao jedan od načina kondenzacije rečenice, točnije „stanje/proces učestalog pojavljivanja nominalnih sredstava umjesto verbalnih” (isto: 42). Kognitivna gramatika nominalizaciju smatra leksikalizacijom konceptualne metafore PROCES JE STVAR (Belaj i Tanacković Faletar 2014: 466), tj. metaforičkim preslikavanjem iz domene događaja (glagol) u domenu imenice (stvar). M. Radovanović (1990: 55) dodaje da je težnja nominalizaciji u jezicima tolika da se često „naknadnim nominaliziranjem glagolske kopule odnosno semikopulativnog glagola u dekomponiranom predikatu čini dvostruko nominalizirani iskaz, pri čemu ovaj gubi status

rečenice (budući da gubi i finitnu glagolsku formu), pa automatski postaje nezavršen i neautonoman (Vrši pretjecanje/ Vršenje pretjecanja... i sl.)”

Dakle dekomponirani je predikat tako rezultat dvostrukog sintaktičkog derivacijskog procesa (Radovanović 1990: 54):

1) nominalizacije predikata

2) ekstrakcije verbalnog elementa iz nominaliziranog predikata, pri čemu deverbativna imenica ostaje nosilac leksičkog značenja.

Kad je riječ o definiciji dekomponiranog predikata, M. Radovanović takvim predikatom smatra „svaki dvočlani predikat konstruiran po modelu *Verbum* (= *glagolska kopula* ili *semikopulativan glagol*) + *Nomen deverbativum*, a sinonimičan je (pa i komutabilan) sa semantički ekvivalentnim jednočlanim predikatom (predstavljenim punoznačnim glagolskim leksemom iz kojeg je izvedena deverbativna imenica dvočlanog glagola)” (isto: 53). Zatim napominje da se o dekomponiranom predikatu „ne radi u slučajevima kada deverbativna imenica i dominirajući predikat funkcioniraju kao eksponenti dvaju korelativnih predikacija, pri čemu je dominirajuća semantički punoznačna, pa bi njezino odsustvo za dani iskaz značilo i jednu informaciju manje”, što posebno vrijedi onda kad u jeziku ne postoji leksem koji bi objedinio značenja obaju predikata, primjerice:

U posljednje nas vrijeme novine sve više zasipaju informacijama o nepravilnoj podjeli stanova... (← Informiraju tako da zasipaju)

M. Radovanović kao značajan podatak vidi činjenicu da do dekomponiranja predikata u pravilu dolazi kad je riječ o glagolima vrlo apstraktnog značenja, primjerice *Procjenjujem* → *Vršim procjenu*, ali ne i *Kopam* → **Vršim kopanje* (isto:54).

Kad je riječ o uporabi dekomponiranog predikata, autor navodi da je takav proces izrazito produktivan u trima situacijama (isto):

1) kada prema deverbativnim imenicama, najčešće posuđenim iz drugih jezika, u jeziku ne postoje ekvivalentne fonološko-morfološke adaptacije glagolskih leksema, npr.:

vršiti transakciju, izvršiti zločin, pokazivati tendenciju

2) kada je potrebno neutralizirati moment tranzitivnosti predikata jer bi u konkretnom komunikacijskom činu priopćavanje podataka o objektu predikata bilo obavijesno

redundantno (pa su tako odgovarajući srpskohrvatski finitni glagolski oblici bez objekta negramatični i nezavršeni, za razliku od ekvivalentnih primjera s dekomponiranim predikatima, koji su i bez objekta gramatični i završeni), npr.:

analiziram → *vršim analizu*; *pretječem* → *vršim pretjecanje*; *izmjenjujem* → *vršim izmjenu*;
procjenjujem → *vršim procjenu*

3) u izvanjezično uvjetovanim situacijama u kojima je semantički važno priopćiti podatak „o prethodnoj društvenoj institucionaliziranosti akcije (čina) čiju ukupnost reprezentira predikat koji je u pitanju”, npr.:

Govorim. / **Držim govor**; *Pregovaraju.* / **Vode pregovore**; *Nadzire.* / **Vrši nadzor**.

Navedeni popis dopunjuju P. Mrazović i Z. Vukadinović (1990: 170), koje uočavaju da dekomponirani predikat služi i:

4) uopćavanju izražavanja pri neimenovanju vršitelja radnje ili neke od dopuna u iskazu:

*Izvršen je postepen **prijelaz** s gerilskog rata na rat koji vode gerilske jedinice.* (= 'netko je izvršio prijelaz' ili 'netko prelazi s čega na što')

*tko **vrši prijem** (koga) (genitiv) – tko **prima** koga (akuzativ)*

5) izražavanju glagolskog stanja bez upotrebe pasivnih oblika:

***dobiti priznanje** – 'biti priznat'*

***doživjeti poraz** – 'biti poražen'*

6) preciznijem izražavanju i davanju potpunijih informacija dodavanjem određenih atributa uz imenicu u glagolskoj perifrazi:

*Njihova želja je da **se ne vrše** nikakve teritorijalne **promjene**.*

*Za svladavanje svake nove smetnje **činit će se** novi i sve veći **napori**.*

2.5. Kriteriji za razlikovanje glagolskih perifraza od slobodnih veza glagola i imenice

Za ovaj nam je rad važna i razlika između glagolskih perifraza i slobodne veze glagola i imenice, za koju J. Silić i I. Pranjković (2005: 189–190) kažu da je vrlo jasna, što je vidljivo

po prirodi značenja i uporabe perifraznih glagola. Posebno se značenje glagolskih perifraza tako očituje u tome što se neke od njih rijetko ili nikad ne upotrebljavaju u svršenom vidu (ne može se reći **uraditi na uspostavljanju povjerenja*) ili se za svršeni vid rabe drugačiji parnjaci, primjerice *poraditi na uspostavljanju povjerenja*. Osim toga, imenica se u glagolskoj perifrazi ne može anaforizirati, tj. zamijeniti kakvim anaforičkim elementom zamjениčkog tipa (primjerice umjesto *dolaziti do daha* ne može se reći **dolaziti do njega*). Također, za imenice u glagolskoj perifrazi ne može se pitati kao za imenicu u slobodnoj vezi (*Do čega dolaziš? *Dolazim do daha.*). Kao posljednji kriterij autori navode promjenjivost po oblicima, koja je moguća samo u glagola (*dolaziti do daha, dolazi do daha, doći će do daha* i sl.)

P. Mrazović i Z. Vukadinović (1990: 168–170) pokazuju da spomenuti kriteriji ipak nisu dostatni niti su dovoljno pouzdani. Kad je riječ o spomenutoj nemogućnosti postavljanja pitanja za imenicu u glagolskoj perifrazi, tvrde da „što je imenica u glagolskoj perifrazi konkretnija, postavljanje pitanja je sve više moguće”, pa za takve izraze kažu da su u procesu prelaska od slobodnog spoja riječi prema glagolskoj perifrazi:

Majka joj je davala svu svoju podršku. – Što joj je majka davala? – Podršku.

Banka vrši isplatu iznosa akreditiva. – Što vrši banka? – Isplatu.

Nadalje, u glagolskoj se perifrazi glagol ne može zamijeniti sinonimnim glagolom, pa je nemoguće reći **Profesor je studentima knjigu položio na raspolaganje*, dok je kod samoznačnog glagola to moguće, usp. *Profesor je stavio knjigu na stol / Profesor je položio knjigu na stol.*

Autorice zatim navode i da „mnoge glagolske perifraze s prijedložnom imenicom, kod kojih je proces leksikalizacije već uvelike uznapredovao, ne trpe upotrebu atributa uz imenicu.” Stoga je nemoguće reći:

**Zakon je prije dva dana stupio na pravu snagu.*

Kasnije ipak navode, kao što je već spomenuto u vezi s funkcijama dekomponiranog predikata, da je atribuiranje perifrastičkih imenica moguće, i to u nizu slučajeva u kojima se upravo atributima donose precizne i detaljne informacije o glagolskoj radnji (isto: 177):

Banka vrši svakodnevnu isplatu akreditiva.

Vrši se konačna preraspodjela radnog vremena.

O tom kriteriju govori i I. Nazalević Čučević (2020: 214–216) referirajući se na rad u izradi I. Nazalević Čučević i I. Brač. Kolebanje između samoznačne i perifrazne uporabe glagola autorice ilustriraju na primjeru glagola *izbaviti*, tvrdeći da je taj glagol u rečenicama tipa *Mojsije odluči izbaviti svoj narod iz ropstva*, *Molim te, Bože, izbavi Igora iz nevolje* suznačan, tj. perifrazni. Tvrđnju osim mogućnošću zamjene samoznačnim glagolom (*izbaviti iz ropstva* > *osloboditi*; *izbaviti iz nevolje* > *spasiti*) argumentiraju i izostankom atributa, što je dokaz tijesne veze glagola i imenske predikatne dopune u navedenim rečenicama. Prisutnost atributa smatraju kriterijem određivanja prijedložno-padežnog izraza u genitivu sintaktički obveznom objektnom dopunom, usp. *Novu vlast birat će ljudi koji žele da se Hrvatska izbavi iz dužničkog ropstva*, *Od Boga tražimo da nas izbavi iz te nevolje*. Autorice dalje pojašnjavaju da se u tim rečenicama glagol *izbaviti* može zamijeniti glagolom *osloboditi*, ali da tada zahtijeva ili besprijedložnu ili prijedložno-padežnu genitivnu dopunu, usp. *Novu vlast birat će ljudi koji žele da se Hrvatska izbavi iz dužničkog ropstva* > ?*Novu vlast birat će ljudi koji žele da se Hrvatska oslobodi* > *Novu vlast birat će ljudi koji žele da se Hrvatska oslobodi dužničkog ropstva / od dužničkog ropstva / iz dužničkog ropstva*; *Od Boga tražimo da nas izbavi iz te nevolje* > ?*Od Boga tražimo da nas oslobodi* > *Od Boga tražimo da nas oslobodi te nevolje / od te nevolje*.

P. Mrazović i Z. Vukadinović (1990) ističu obveznost (prijedložne) imenice u glagolskoj perifrazi, dok se kod samostalnog glagola ona ponekad može i izostaviti:

To ne dolazi u obzir. – **To ne dolazi.*

On ne dolazi u našu kuću. – *On ne dolazi.*

Kao posljednji kriterij autorice navode mogućnost permutiranja prijedložne dopune. Tako se u slobodnoj vezi glagola i imenice ona „ne može permutirati jer predstavlja atribut, pa se samo zajedno sa svojom upravnom riječi pomjera sa svog mjesta u rečenici”, no napominju da kriterij vrijedi samo kad glagolska perifraza upravlja prijedložnom dopunom:

Glagolska perifraza s prijedložnom frazom u funkciji dopune:

Savjet je jučer donio (konačnu) odluku o vrijednosti boda.

O vrijednosti boda savjet je jučer donio (konačnu) odluku.

Prijedložna fraza u funkciji atributa u slobodnoj vezi glagola i imenice:

Odluka o vrijednosti boda vrijedi od jučer.

O vrijednosti boda **odluka vrijedi od jučer.*

****Odluka** vrijedi od jučer o vrijednosti boda.*

I o tome govore I. Nazalević Čučević i I. Brač (u izradi), raspravljajući o tome jesu li imenice i prijedložno-padežni izrazi u primjerima tipa *Danas vršimo prodaju **određenih artikala po sniženim cijenama**, Vodimo borbu **za nasljedstvo*** atributi ili objektne dopune. Autorice uočavaju da, ako se navedeni izrazi smatraju atributima, „dolazi do nerazmjera u tumačenju da u rečenicama u kojima službi predikata dolazi samoznačni glagol isti prijedložno-padežni izraz ima službu neizravnoga objekta, a u raščlanjenom predikatu atributa” (prema Nazalević Čučević 2020: 216). Stoga takve izraze, kao i P. Mrazović i Z. Vukadinović, smatraju obveznim objektnim dopunama, usp. i Nazalević Čučević i Gligorić (2021).

3. Cilj, pretpostavke, građa i metodologija istraživanja

U nastavku rada sažeto ćemo iznijeti cilj, pretpostavke, građu i metodologiju istraživanja.

3.1. Cilj istraživanja

Cilj je našega istraživanja na temelju rječničke građe i primjera iz korpusa izdvojiti glagole općenite radnje, odrediti im vrstu, valencijski obrazac i semantičke uloge.

3.2. Pretpostavke

Polazimo od sljedećih pretpostavki:

- 1) s obzirom na prirodu značenja semantičke skupine glagolska će dopuna biti obvezna (bez obzira na to je li predikatna ili objektna)
- 2) glagoli općenite radnje imat će slične valencijske obrasce

3.3. Građa

Da bismo dobili reprezentativan popis glagola općenite radnje, pošli smo od popisa koji donose I. Brač i T. Bošnjak Botica (2015: 116). Kao što je spomenuto u *Uvodu*, autorice kao primjere navode četiri glagola: *baviti se*, *raditi*, *vršiti* i *učiniti*. Kako bismo popis proširili, najprije smo provjerili njihova značenja u rječnicima radi utvrđivanja koji se glagoli spominju kao sinonimni s prvim značenjem, na temelju kojeg se i određuje pripadnost određenoj semantičkoj skupini.

Pritom smo se služili *Hrvatskim jezičnim portalom*⁷, koji se temelji na Anićeveu *Velikom rječniku hrvatskoga jezika*, i mrežnim izdanjem *Školskog rječnika hrvatskog jezika* (2013)⁸. Razlog zbog kojeg smo koristili dva rječnika jest to što je većina leksema hrvatskog jezika, u ovom slučaju glagola, polisemna, a jednojezični rječnici razlikuju se po tome koje značenje određuju kao prvo, što se potvrdilo i na primjeru glagola *činiti*. Tako *Hrvatski jezični portal* kao njegovo prvo značenje navodi 'biti u odnosu dijelova i cjeline, biti sastavnim dijelovima; sačinjavati', koje ne smatramo značenjem općenite radnje. Značenje 'raditi, djelovati na što tako da se izmijeni' navedeno je kao sekundarno, no govorna praksa i pretraživanje korpusa potvrđuju to da je glagol *činiti* daleko češći u značenju 'raditi, djelovati na što tako da se izmijeni'.

Za razliku od *Hrvatskog jezičnog portala*, u *Uvodu Školskog rječnika* (2012) (XII: 12) navodi se da se obrada natuknica temeljila na *Hrvatskom jezičnom korpusu* (*Hrvatska jezična riznica*), u kojem su provjerena značenja i upotreba. Stoga smo se, imajući na umu upotrebu, odlučili držati definicija *Školskog rječnika*. Osim toga *Školski rječnik* zanimljiv nam je i koristan zato što jedini za mnoge glagole koji su prvim značenjem samoznačni eksplicitno navodi u kojim sintaktičkim okruženjima mogu biti suznačni. Primjerice za glagol *voditi* (koji smo uvrstili u popis glagola općenite radnje) navodi se da se „kao nepunoznačni glagol pojavljuje uz imenice i može se zamijeniti punoznačnim glagolom najčešće izrazno povezanim s odgovarajućom imenicom”⁹.

7 <https://hjp.znanje.hr/>

8 <https://rjecnik.hr/>. Autori: Matea Birtić, Goranka Blagus Bartolec, Lana Hudeček, Ljiljana Jojić, Barbara Kovačević, Kristian Lewis, Ivana Matas Ivanković, Milica Mihaljević, Irena Miloš, Ermina Ramadanović, Domagoj Vidović; urednici mrežnoga izdanja: Željko Jozić, Lana Hudeček, Milica Mihaljević.

9 <https://rjecnik.hr/search.php?q=voditi>, pristup 28. 7. 2024.

Dakle, kao što je spomenuto, u rječniku smo tražili bliskoznačne lekseme vodeći računa o tome da prvim značenjem pripadaju glagolima općenite radnje. Pritom je bitno napomenuti da smo dva glagola sinonimna glagolu *baviti se* preuzeli od I. Brač (2018: 304), koja ih u svojoj studiji o instrumentalu navodi kao zasebnu semantičku podskupinu koju naziva *glagolima bavljenja*. Pritom smo također imali na umu prvo značenje glagola¹⁰.

Navedenim postupcima došli smo do popisa koji čine glagoli:

činiti, praviti, raditi, vršiti, funkcionirati, obnašati, postupati, poduzimati, djelovati, obavljati, baviti se, zaokupljati se, zanimati se.

S obzirom na to da je većina hrvatskih glagola polisemna i da nekim od svojih značenja mogu pripadati i nekoj drugoj semantičkoj skupini, u navedeni smo popis odlučili dodati i glagol *držati* u značenju 'izvoditi kakvu radnju', glagol *provoditi* u značenju 'postupati u skladu s čim' i u već spomenutoj suznačnoj upotrebi, kad može biti zamijenjen punoznačnim glagolom. Dodali smo i glagol *voditi*, također u suznačnoj upotrebi.¹¹

Važno je napomenuti da smo se, kad je riječ o glagolima koji prvim značenjem pripadaju glagolima općenite radnje, ograničili na osnovne tvorbene inačice glagola. Sufiksalne i prefiksalne izvedenice poput *načiniti/učiniti/počiniti/pričiniti, uraditi, napraviti, izvršiti/izvršavati, obaviti, poduzeti, postupati, zaokupiti se, pozabaviti se* samo bi se načelno ubrojili u predmetnu semantičku skupinu, no tek na temelju analize mogli bismo sa sigurnošću ustvrditi da se na (sve) njih odnose zaključci o sintaktičko-semantičkome statusu te skupine glagola i njihovih dopuna, usp. *obavljati posao* i *obaviti posao, držati predavanje* i *održati predavanje, raditi ručak* i *?uraditi ručak*.

10 Na popis nismo uvrstili glagol *zabavljati se* jer ponekad nije jasno radi li se o glagolu bavljenja ili o psihološkom glagolu, kao u primjeru *...javnost bi se trebala zabavljati podatkom da je požarna opasnost proglašena tek kada je ugrožena kuća gradonačelnice Švice*. Primjer je preuzet od Brač (2018: 132).

11 Problem određivanja samoznačnosti i/ili suznačnosti glagola vidljiv je i u obradi glagola u rječnicima. U *Školskom rječniku* navodi se da glagoli *provoditi* i *voditi* mogu biti i suznačni (npr. *provoditi istragu, voditi bilješke*), no za glagol *držati* to nije navedeno, iako sva tri glagola u takvom sintaktičkom okruženju smatramo suznačnima (v. Silić i Pranjaković 2005: 188–189).

3.4. Metodologija

Radi preglednosti glagole ćemo prikazati tablicom. U prvom je stupcu tablice glagol u infinitivu, a obrada zahvaća 1) određivanje vrste, 2) valencijskog obrasca, 3) semantičkih uloga te 4) navođenje primjera ili više njih.

U nastavku ćemo detaljnije predstaviti spomenutu obradu:

1) Stupac o vrsti glagola odnosi se na to je li glagol samoznačan ili suznačan. Ako smo za samoznačne glagole utvrdili da još kojim od značenja pripadaju glagolima općenite radnje, kao samoznačni će biti navedeni i u redcima ispod.

Ako je glagol suznačan, navodimo i podvrstu – u slučaju glagola općenite radnje u pravilu se radi o perifraznim glagolima.

Ako smo utvrdili da glagol može biti i samoznačan i suznačan, najprije će biti naveden kao samoznačan, a u retku ispod kao suznačan.

2) U trećem stupcu naveden je valencijski obrazac glagola. Određivanje valencijskog obrasca temelji se na primijenjenome u *e-glavi*, za koju se navodi da se „oslanja na njemačku valencijsku tradiciju, posebice na njemački tiskani valencijski rječnik VALBU (Schumacher i dr. 2004)”¹².

Kad je riječ o određivanju dopuna suznačnih (perifraznih) glagola, bitno je napomenuti da M. Birtić (2017: 276), pojašnjavajući dopune u *e-glavi*, za predikatnu dopunu navodi da „obuhvaća sintaktičke skupine koje se mogu javiti kao dijelovi imenskog predikata (*Marko je zao.*) ili kao dijelovi sekundarne predikacije (*Svi su ga doživljavali svecem.*). Može se ostvariti i „imenicom ili pridjevom u nominativu ili instrumentalu, *kao*-skupinom, prijedložnom skupinom i samo uz glagol *biti* imenicom u genitivu”. No s obzirom na to da odglagolske imenice koje se u akuzativu i instrumentalu javljaju uz perifrazne glagole smatramo dijelom predikata, i njih smo označili kao predikatne dopune.

Valencijski obrasci jesu:

i. nominativna dopuna (NomD)

ii. nominativna dopuna (NomD) – akuzativna dopuna (AkD)

12 <http://valencije.ihj.hr/page/teorijski-okvir-i-racunalna-podloga/2/>

- iii. nominativna dopuna (NomD) – predikatna dopuna (PredD)
- iv. nominativna dopuna (NomD) – instrumentalna dopuna (InstD)
- v. nominativna dopuna (NomD) – adverbijalna dopuna (AdvD)

3) U četvrtom stupcu bit će navedene semantičke uloge glagolskih dopuna. Za razliku od *e-glave*, u kojoj su semantičke uloge označene opisno¹³, radi preglednosti koristili smo tradicionalne termine. Bitno je reći i to da se semantičke uloge odglagolskih imenica ne određuju jer ih smatramo dijelom predikata. Semantičke uloge koje se navode jesu agens, pacijens, tema i način.

4) U petom su stupcu navedeni primjeri iz *Hrvatskog mrežnog korpusa* ili *Hrvatske jezične riznice*. Za samoznačne glagole naveli smo jedan primjer, osim ako smo pretragom korpusa ustanovili da isti glagol s određenom dopunom pripada drugoj semantičkoj skupini. Tada smo naveli dva primjera uporabe, a o takvim će slučajevima biti riječi u *Raspravi*.

Kad je riječ o suznačnim glagolima, imali smo na umu to da služe dekomponiranju predikatâ čije službe vrše različiti glagoli, kao i to da pojedini dekomponirani predikati nemaju sadržajni ekvivalent u samoznačnom glagolu. Stoga smo za suznačne glagole naveli tri primjera uporabe.

Primjeri nisu lektorirani, samo su dodani dijakritički znakovi ako su nedostajali. Neki su primjeri skraćeni radi zornosti.¹⁴

Kratice

Nom	nominativ
Ak	akuzativ

13 „Opisna definicija pojedinačne semantičke funkcije temelji se na parafraznoj definiciji glagola i mora sadržavati iste značenjske dijelove kao i glagolska definicija. Ako je definicija jednoga od značenja glagola *brinuti se* ‘*biti u brizi ili zabrinut*’, onda je opis semantičke funkcije nominativne dopune ‘*onaj koji je u brizi*’. (<http://valencije.ihj.hr/page/3-razina-opisa/13/>, pristup 20. 8. 2024)

14 Glagolima općenite radnje, između ostalih, bavi se i projekt *Semantičko-sintaktička klasifikacija glagola u hrvatskom jeziku* (SEMTACTIC, IP-2022-10-8074), koji se provodi pod pokroviteljstvom Hrvatske zaklade za znanost u Institutu za hrvatski jezik. Projekt se bavi „sintaktičko-semantičkom analizom glagola kao najvažnijega elementa u rečenici koji određuje broj, vrstu i značenjske karakteristike drugih elemenata koji se mogu pojaviti u rečenici“, a „ciljevi su projekta odrediti semantičke skupine kojima pripada 500 najčešćih glagola u hrvatskom jeziku, njihove prototipne sintaktičke obrasce i semantičke uloge, teorijski istražiti odnos semantike i sintakse hrvatskih glagola unutar jedne semantičke skupine i među skupinama. Jednako je važan rezultat projekta i baza u kojoj će se odrediti značenja glagola, svakomu značenju bit će pridružena semantička skupina te će na temelju primjera iz korpusa biti određena vrsta dopune i semantička uloga“.

Lok	lokativ
Inst	instrumental
NomD	nominativna dopuna
PredD	predikatna dopuna
AkD	akuzativna dopuna
AdvD	adverbijalna dopuna
V	glagol

4. Tablični prikaz glagola općenite radnje

GLAGOL	VRSTA GLAGOLA	VALENCIJSKI OBRAZAC	SEMANTIČKE ULOGE	PRIMJER
baviti se	samoznačni	NomD – InstD	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}	Ne volim suditi o drugima, bavim se sobom i svojima.
	suznačni perifrazni	NomD – PredD	Nom _{agens} – V – Inst	Bavio se uzgojem ovaca. Četrdeset godina bavimo se proizvodnjom i montažom građevinske limarije. Bavim se meditacijom.
činiti	samoznačni	NomD – AkD	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens}	Reagan je bio veliki državnik koji je činio velike stvari za svoj narod. (...) poslije toga žene i djeca bi išle doma činiti ručak dok bi muževi ostali na piću i čakuli.
	suznačni perifrazni	NomD – PredD	Nom _{agens} – V – Ak	Mnogi roditelji čine grešku kad svoju djecu prekoravaju ili tuku zbog loših ocjena. Nitko ne smije činiti diskriminaciju i filtriranje internetskoga sadržaja. Uprava čini napore da se ova problematika razriješi (...)

djelovati	samoznačni	NomD	Nom _{tema} – V	Isprva se činilo kako eksperimentalni lijek djeluje, no početni optimizam pobijedila je zloćudna bolest.
	samoznačni	NomD	Nom _{agens} – V	Štoviše, ne samo da razmišlja, već i te kako i djeluje (...)
držati	suznačni perifrazni	NomD – PredD	Nom _{agens} – V – Ak	Turski premijer Erdogan upravo drži govor pred parlamentom u Ankari. Više je puta držao predavanja studentima zagrebačkog sveučilišta. Kao umirovljenik drži nastavu na FESB-u.
funkcionirati	samoznačni	NomD	Nom _{agens} – V	Oboljeli od epilepsije normalno funkcioniraju u društvu i mogu najnormalnije raditi.
	samoznačni	NomD	Nom _{tema} – V	Ručna kočnica nije dobro funkcionirala.
obavljati	suznačni perifrazni	NomD – PredD	Nom _{agens} – V – Ak	Cijepljenje protiv gripe obavlja se svake godine u jesen. (...) pojačano će se obavljati nadzor prometa na graničnim prijelazima. Ubuduće žele posve samostalno obavljati posao.

obnašati	suznačni perifrazni	NomD – PredD	Nom _{agens} – V – Ak	<p>Posljednjih četrnaest godina obnašao je značajne državne i stranačke dužnosti.</p> <p>Od 1998. do 2001. obnaša službu prodekana KBF-a za nastavu.</p> <p>Mi ne vladamo nego obnašamo vlast u partnerstvu s građanima.</p>
poduzimati	samoznačni	NomD – AkD	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens}	Samo promatraj, budi strpljiv (...), ali ništa ne poduzimaj.
	suznačni perifrazni	NomD – PredD	Nom _{agens} – V – Ak	<p>Obojica poduzimaju mjere opreza kako bi spremno dočekali napad.</p> <p>Hamas je poduzimao korake u tom smjeru, ali nije izravno napadao sekularizam.</p> <p>U kojim se slučajevima poduzima ekshumacija i premještaj posmrtnih ostataka na drugo odgovarajuće mjesto?</p>

postupati	samoznačni	NomD – AdvD ¹⁵	Nom _{agens} – V – Način	Postupam li dobro?
-----------	------------	---------------------------	----------------------------------	--------------------

praviti	samoznačni	NomD – AkD	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens}	Nemojte praviti gluposti koje sam ja radio u vašim godinama. Znate li kako se prave cipele?
	suznačni perifrazni	NomD – PredD	Nom _{agens} – V – Ak	Ubrzo nisam mogao praviti razliku između njegovih pjesama i stvarnosti. (...) koji kroz ulaganje u zaštitu na radu ne gube već prave uštedu poduzeću. Ponekad će praviti i pogrešne izbore, ali i to je dio učenja.
provoditi	samoznačni	NomD – AkD	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens}	Program se provodi u kontinuitetu 12 godina.
	suznačni perifrazni	NomD – PredD	Nom _{agens} – V – Ak	Stipendistica provodi istraživanje na području molekularne biofizike (...) O izvještaju gradonačelnika Gradsko vijeće provodi raspravu. (...) ovoga puta provodi čišćenje

- 15 Adverbijalnu dopunu označili smo obveznom jer se slažemo s tvrdnjom Belaja i Tanacković Faletara (2017: 233) da je kategorija obveznih adverbijalnih dopuna mnogo šira od mjesnih adverbijala uz egzistencijalne glagole tipa *živjeti, boraviti, stanovati*. Obvezne adverbijalne dopune mogu označavati ii okolnosti *mjesta, vremena, uzroka i namjene*, kao i *načina i količine* (isto: 238). Obveznu adverbijalnu dopunu načina autori opimjeruju s *Postupio je naivno*, dodajući da ona osigurava gramatičnost cijele konstrukcije (isto: 239).

				povijesnog pamćenja.
raditi	samoznačni	NomD – AkD	Nom _{agens} – V – Ak _{pacijens}	Osjećala sam se kao da radim nešto loše. Sinoć mi bili prijatelji na večeri i ja se za desert odlučila ponovo raditi tortu.
	samoznačni	NomD	Nom _{agens} – V	Radi u Ministarstvu vanjskih poslova i europskih integracija. ¹⁶
	samoznačni	NomD	Nom _{tema} – V	Kod nas klima radi dan i noć.
	suznačni perifrazni	NomD – PredD	Nom _{agens} – V – na + Lok ¹⁷	Može li Crkva u Hrvatskoj raditi na sprečavanju takvoga stanja? On još uvijek diljem svijeta radi na uspostavljanju mira.
	suznačni perifrazni	NomD – PredD	Nom _{agens} – V – Ak	Vi već tri mandata na gradskoj razini radite štetu (...) Mi ne želimo raditi smetnje (...)
voditi	suznačni perifrazni	NomD – PredD	Nom _{agens} – V – Ak	Tu je nemoguće voditi razgovor dok odjekuje oružje.

16 Adverbijalna dopuna s glagolom *raditi* neobvezna je, no možemo zamisliti komunikacijsku situaciju u kojoj bi se mogla smatrati obveznom. Pozivamo se pritom na opis posvojnog genitiva B. Belaja i G. Tanacković Faletara (2014: 277), koji objašnjavaju razliku između *Ovo je Markov automobil* i *Ovo je automobil moga susjeda Marka/malog Marka/gospodina Marka*. Autori uočavaju da se *Ovo je Markov automobil* može reći jedino u kontekstu u kojem je osoba prethodno jasno određena svojom fizičkom prisutnošću ili time da je otprije poznata sugovorniku, pa je i konceptualno dostupna. Kad je osoba nepoznata sugovorniku, posegnut će se za navedenim dodatnim određenjima. Iako se ne radi o posvojnog genitivu, dodatna određenja nužna su i u sljedećem primjeru: *A: Što je s Ivanom, nisam ga dugo čula? B: Zaposlio se, radi u trgovini. A: Aha, znači ipak nije uspio naći posao u struci*. U tom bismo kontekstu adverbijalnu dopunu mogli smatrati obveznom jer se njome priziva prethodno znanje sugovornika o Ivanu. Bez dopune ni navedeni odgovor govornika A ne bi bio moguć.

17 U tom značenju u lokativu dolazi isključivo odglagolna imenica. Ako je nema, pretpostavljamo ju (v. *Raspravu*).

				<p>On vodi bilješke o tome i prijavljuje to vladi.</p> <p>Bio je to susret momčadi koje su u prošlom prvenstvu vodile borbu za opstanak u ligi.</p>
vršiti	suznačni perifrazni	NomD – PredD	Nom _{agens} – V – Ak	<p>Naglasio je da nitko nema pravo vršiti pritisak na sud ili državno odvjetništvo (...)</p> <p>Banka vrši isplatu temeljem potvrde o urednosti isporuke.</p> <p>Mačke vrše nuždu u stanu.</p>
zanimati se	samoznačni	NomD – InstD	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}	Zanima se književnom teorijom, kulturalnim studijima, popularnom kulturom (...)
zaokupljati se	samoznačni	NomD – InstD	Nom _{agens} – V – Inst _{tema}	Dr. Milat zaokuplja se kritičkim osvrtom o mojim naporima u školstvu, a to uopće nije predmet spora.

5. Rasprava

U nastavku rada osvrnut ćemo se na prikupljene i obrađene glagole općenite radnje.

Od navedenih šesnaest glagola općenite radnje pet glagola dolazi isključivo u samoznačajnoj uporabi. To su glagoli *djelovati*, *funkcionirati*, *postupati*, *zanimati se* i *zaokupljati se*. Pritom glagoli *djelovati* i *funkcionirati* imaju samo nominativnu dopunu. Glagol *postupati* ima nominativnu dopunu i obveznu adverbijalnu dopunu, a glagoli *zanimati se* i *zaokupljati se* imaju nominativnu i instrumentalnu dopunu. Što se semantičkih uloga tiče, nominativne su dopune agensi, a u slučaju glagola *djelovati* i *funkcionirati* i teme. Adverbijalna dopuna glagola *postupati* ima semantičku ulogu načina. Instrumentalne dopune glagola *zanimati se* i *zaokupljati se* imaju semantičku ulogu teme.

Nadalje, šest smo glagola odredili i kao samoznačajne i kao suznačajne: *baviti se*, *činiti*, *poduzimati*, *praviti*, *provoditi* i *raditi*. Ti su glagoli prvim značenjem samoznačajni, a sekundarnim (ili kojim drugim) suznačajni. Glagol *baviti se* u samoznačajnoj uporabi ima nominativnu i instrumentalnu dopunu, a semantičke su uloge agens i tema. Svi ostali glagoli u samoznačajnoj uporabi imaju nominativnu i akuzativnu dopunu i semantičke uloge agensa i pacijensa. U suznačajnoj uporabi svi navedeni glagoli imaju nominativnu i predikatnu dopunu, a semantička je uloga nominativne dopune agens.

Preostalih pet glagola *držati*, *obavljati*, *obnašati*, *voditi* i *vršiti* ima samo suznačajnu uporabu. U pravilu se radi o perifraznim glagolima s nominativnim i predikatnim dopunama, a semantička je uloga nominativne dopune agens.

Kad je riječ o glagolima koje smo odredili i kao samoznačajne i kao suznačajne, već se na primjeru glagola *baviti se* pokazalo da kriteriji za razlikovanje glagolskih perifraza od slobodnih veza glagola i imenice nisu dostatni. Taj se glagol tradicionalno smatra samoznačajnim s obveznom instrumentalnom dopunom. Tako ga određuju E. Barić i dr. (2005: 441) i I. Brač (2017: 304) u svojoj studiji o besprijedložnom instrumentalu u hrvatskom jeziku. Mi ga smatramo i samoznačajnim i suznačajnim, tj. perifraznim, iako J. Silić i I. Pranjković (2005) perifraznim glagolima nazivaju one koji jednim od značenja mogu tvoriti

glagolske perifraze, pa možemo zaključiti da monosemni glagoli poput glagola *baviti se* mogu biti ili samo samoznačni ili samo suznačni (perifrazni).

Argumente za perifraznu uporabu glagola *baviti se* nude B. Belaj i G. Tanacković Faletar (2014: 466–468). Autori navode da se uz glagol *baviti se* (i uz glagol *zabavljati se*) uglavnom javljaju odglagolne imenice u instrumentalu, npr. *Njegov otac bavi se izrađivanjem suvenira*. Nadalje, kao što je ranije spomenuto, zbog procesa nominalizacije te imenice „skupno označavaju samu radnju kao STVAR, tj. ograničeno područje unutar kakve domene (*izrađivanje*), zbog čega su „nominativni referent koji označuje vršitelja radnje (*otac*) i instrumentalni referent (*izrađivanjem*) u svakoj fazi glagolskog procesa na konceptualnoj razini nerazdruživo povezani” (isto: 467). Autori zaključuju da se zbog takvog paralelizma može izbjeći dekomponiranje predikata: *Njegov otac bavi se izrađivanjem suvenira*. / *Njegov otac izrađuje suvenire*. Dodaju da je ključna razlika između glagola *baviti se* i glagola koji za instrumentalnu dopunu nemaju odglagolske imenice u tome što u primjerima poput *Moj susjed trguje pirotehničkim sredstvima* „instrumental indirektnoga objekta karakterizira snažnija prisutnost značenja sredstva, pa je „za izvršenje glagolskog procesa nužna prisutnost nominativnog referenta (agentivnog trajektora) i instrumentalnog referenta u svim njegovim fazama” (isto: 468).

I. Brač (2018: 131) smatra neprihvatljivim da je uvijek riječ o dekomponiranju predikata, pa je u okviru svojeg istraživanja provela anketu u kojoj su ispitanici trebali odgovoriti na pitanje postoji li značenjska razlika između primjera *Njegov otac bavi se izrađivanjem suvenira* i *Njegov otac izrađuje suvenire*. Pokazalo se da govornici većinom ne osjećaju značenjsku razliku između tih primjera. To bismo također mogli smatrati argumentom za perifraznu uporabu glagola jer je, podsjećamo, prema Radovanovićevu mišljenju razlika između dekomponiranog predikata i jednostavnoga predikata i objektne dopune u tome što glagol u dekomponiranom predikatu ne donosi novu informaciju.

Na temelju iznesenih argumenata glagol *baviti se* možemo smatrati perifraznim kad god se pojavljuje uz odglagolne imenice koje se mogu zamijeniti samoznačnim glagolom od kojeg su izvedene: *Bavio se uzgojem ovaca*. / *Uzgajao je ovce*.; *Bavi se promicanjem fotografije kao umjetnosti*. / *Promiče fotografiju kao umjetnost*.; *Bavim se meditacijom*. / *Meditiram*. i sl.

Navedene perifrazne uporabe glagola *baviti se* nameću i pitanje sintaktičko-semantičkog statusa tog glagola u primjerima poput:

A: *Što radiš, čime se baviš?*

B: *Bavim se ručkom / računima / diplomskim radom;*

Bavimo se nekretninama; Pedijatrica je i bavi se djecom s poteškoćama u razvoju; Bavi se književnošću.

Temeljem ranije spomenute tvrdnje B. Belaja i G. Tanacković Faletara o odglagolnoj imenici kao ograničenom području unutar kakve domene postavlja se pitanje možemo li i u navedenim primjerima govoriti o perifraznoj uporabi glagola *baviti se*. Naime imenicama *ručkom*, *diplomskim radom*, *računima*; *nekretninama*, *djecom* i *književnošću* možemo pretpostaviti odglagolne imenice, pa bi *ručkom* stajalo umjesto *kuhanjem ručka*, *računima* umjesto *plaćanjem računa*, *diplomskim radom* umjesto *pisanjem diplomskog rada*, *nekretninama* umjesto *prodajom nekretnina*, *djecom* umjesto *liječenjem djece* i *književnošću* umjesto *proučavanjem književnosti*. Dakle u takvim bismo slučajevima mogli govoriti o metonimiji CJELINA ZA DIO (Raffaelli 2015: 181), a odglagolna je imenica pritom ispuštena zbog izlišnosti. Stoga bi trebalo razmisliti o tome funkcionira li glagol *baviti se* tada kao eliptični složeni predikat (usp. *Ivan voli špagete/ Ivan voli jesti špagete// Ivan voli pivo/ Ivan voli piti pivo*) (Belaj i Tanacković Faletar 2017: 180).

Odglagolne imenice ipak ne možemo uvijek pretpostaviti, primjerice u *Bavim se sobom i svojima*, *Bavio se svačim pomalo*, *Nastavio je baviti se ljudima*, a u nekim ih slučajevima ne možemo zamijeniti glagolom iz kojeg su izvedene: *Bave se humanitarnim radom*, *Bave se dijametralno različitim zanimanjima*, *U svom radu bavi se vlastitim iskustvom izbjeglice*. Tada uporabu glagola *baviti se* svakako smatramo samoznačnom.

Dakle, na temelju svih iznesenih argumenata i dok se god dekomponiranim predikatom smatra perifraza zamjenjiva samoznačnim glagolom u službi predikata, i samoznačnu i suznačnu uporabu glagola *baviti se* smatramo prihvatljivom.

Kolebanja između samoznačnosti i suznačnosti bilo je i s glagolom *činiti*. U literaturi smo naišli na primjer *činiti čuda*, koji nam je bio zanimljiv jer ga i P. Mrazović i Z. Vukadinović (1990: 180) i J. Silić i I. Pranjković (2005: 188) navode kao glagolsku perifrazu. Smatramo da se radi o rubnom primjeru. Dopuna je svakako obvezna, no pitanje je je li objektna ili predikatna. Za razlikovanje glagolskih perifraza postoje kriteriji, za koje smo već utvrdili da nisu dovoljni, no *činiti čuda* ne zadovoljava ni onaj osnovni, a to je mogućnost zamjene samoznačnim, pa makar i supletivnim glagolom (usp. *dati podatke* > *obavijestiti*, *steći uvid* > *upoznati se*). Osim toga imenica se može i anaforizirati: *I kad Bog čini čuda, ne čini ih da bi zabavljao ljude*. Nadalje, glagol *činiti* može se zamijeniti glagolima *raditi* i *praviti*: *Digitalna tehnologija radi čuda, S tim je kamenjem pokušao praviti čuda i čarati*. Na temelju svega navedenog glagol *činiti* u toj sintagmi skloniji smo smatrati samoznačnim glagolom, a *čuda* obveznom objektnom dopunom.

Slično je i s primjerom *činiti zločine*, koji M. Radovanović (1990: 60) smatra glagolskom perifrazom, a zamjenjuje ju samoznačnim glagolom **zločiniti*. Pojašnjava da u takvim primjerima radi metodološke dosljednosti rekonstruira glagol kao pretpostavljeni semantički ekvivalent dekomponiranom predikatu (isto: 73, bilj. 35). No *Oni *zločine* opet možemo preoblikovati u *Oni čine zlo/zla*, što je nedvojbeno samoznačna uporaba glagola. Osim toga sve navedeno za *činiti čuda* vrijedi i za *činiti zločine*, zbog čega smatramo da se i u tom primjeru radi o samoznačnoj uporabi glagola.

Glagol *obavljati* svrstali smo u perifrazne glagole. Već smo spomenuli da ga i E. Barić i dr. (1995) navode kao primjer polusponskih glagola, no pitanje je radi li se baš uvijek o perifraznoj uporabi. Primjeri tipa *obavljati sjetvu*, *obavljati nadzor*, *obavljati ispitivanje*, *obavljati pregled* i sl. nedvojbeno su glagolske perifraze, no zanimljiv nam je primjer *obavljati posao*, koji navode i P. Mrazović i Z. Vukadinović (1990: 183) i J. Silić i I. Pranjković (2005: 189). U primjerima tipa *Ubuduće žele posve samostalno obavljati posao*, *Nisu obavljali posao na način kako je to bilo opisano* glagol *obavljati* smatramo perifraznim jer ga u oba slučaja možemo zamijeniti glagolom *raditi*, usp. *Ubuduće žele posve samostalno raditi*, *Nisu radili na način kako je to bilo opisano*. No u primjerima tipa *Središnji odbor obavlja poslove iz svoga djelokruga*, *Majka je obavljala kućanske poslove* glagol *obavljati* možemo zamijeniti glagolom *raditi*, ali on tada zahtijeva dopunu, usp. *Središnji*

odbor radi poslove iz svoga djelokruga, Majka je radila kućanske poslove. Postavlja se pitanje je li ta dopuna objektna ili predikatna. Već smo spomenuli da I. Nazalević Čučević i I. Brač (u izradi) dopunu u takvim slučajevima zbog prisutnosti atributa smatraju objektnom. S druge strane P. Mrazović i Z. Vukadinović (1990: 177), o čemu je također bilo riječi, tvrde da atributi imaju važnu funkciju jer donose precizne informacije o glagolskoj radnji. Kad je riječ o primjeru *Majka radi/obavlja kućanske poslove*, priklonili bismo se stavu I. Nazalević Čučević i I. Brač jer je argumentacija za objektnu dopunu prilično jaka, no utemeljenim smatramo i stav P. Mrazović i Z. Vukadinović, pa primjer tipa *U toj trgovini obavlja svakodnevnu kupovinu* > *U toj trgovini svakodnevno kupuje* unatoč prisutnosti atributa smatramo perifraznom uporabom glagola. Vezano uz *obavljati posao* napomenimo i to da su u korpusu česti primjeri tipa *Službenik za informiranje obavlja poslove rješavanja pojedinačnih zahtjeva, Nadzorna služba obavlja poslove nadzora u Parku prirode Učka, Obavlja poslove održavanja reda i mira.* Smatramo da je u njima svakako riječ o perifraznoj uporabi. Iskaz je dvostruko nominaliziran, a dekomponirani je predikat zamjenjiv samoznačnim glagolom, usp. *Službenik za informiranje rješava pojedinačne zahtjeve, Nadzorna služba nadzire Park prirode Učka, Održava red i mir.*

Glagol *raditi* u značenju 'sustavno ulagati napore, angažirati se da se postigne kakav cilj' smatramo suznačnim, tj. perifraznim. Konstrukciju *raditi + na + N_{Dev(Loc)}* kao primjer dekomponiranog predikata navodi M. Radovanović (1990: 64), a među perifraznim glagolima spominju ju i J. Silić i I. Pranjković (2005: 189). Pritom u lokativu najčešće dolaze odglagolne imenice, primjerice *raditi na uspostavljanju mira / promicanju zdrave prehrane / razminiravanju područja / poboljšanju usluga / osvješćivanju građana* i slično. Tu se može postaviti pitanje imaju li tako dekomponirani predikat i odgovarajući samoznačni glagol isto značenje, odnosno je li *raditi na uspostavljanju mira* isto što i *uspostavljati mir*. Pretragom korpusa uočili smo da je u pravilu riječ o dugotrajnim i zahtjevnim radnjama, što potvrđuju i česte priložne oznake, poput *kontinuirano/sustavno/ već šest mjeseci /stalno/godinama raditi na čemu*. To bi se možda i moglo smatrati dodatnom značenjskom nijansom, no ona može biti leksikalizirana i spomenutim priložnim oznakama. Zato tvrdimo da i dekomponirani predikat i samoznačni glagol daju istu obavijest o radnji, zbog čega je i moguća zamjena samoznačnim glagolom: *Kontinuirano radimo na poboljšanju usluga* > *Kontinuirano poboljšavamo usluge, On još uvijek diljem svijeta radi na uspostavljanju mira* > *On još uvijek diljem svijeta*

uspostavlja mir, Svi naši djelatnici rade na spašavanju podataka > Svi naši djelatnici spašavaju podatke. Napomenimo i da, u slučaju da odglagolna imenica nedostaje, kao i kod glagola *baviti se*, ona se može pretpostaviti: *Ministrica Opačić je izvijestila kako rade na kriterijima za financiranje udruga > Ministrica Opačić je izvijestila kako rade na uspostavljanju kriterija za financiranje udruga, Puno sam radio na kondiciji > Puno sam radio na poboljšanju kondicije, Timovi stručnjaka rade na tom problemu > Timovi stručnjaka rade na rješavanju tog problema.*

Za glagole *činiti, praviti i raditi* navodili smo dva primjera uporabe. Naime kad ti glagoli za objektne dopune imaju imenice tipa (*činiti*) **tortu**, (*praviti*) **ručak**, (*praviti*) **cipele**, (*raditi*) **gnijezdo**, zamjenjivi su glagolima **peći** (*tortu*), **kuhati** (*ručak*), **proizvoditi/izrađivati** (*cipele*), **graditi** (*gnijezdo*). Stoga smatramo da s takvim dopunama pripadaju glagolima stvaranja i preoblike, kojima se opisuje radnja stvaranja čega ili promjene čega (Brač i Bošnjak Botica 2015: 115). Tu skupinu, između ostalih, čine podskupine glagola gradnje (*graditi*), kuhanja (*kuhati, peći*) i stvaranja (*izraditi, osnovati, proizvesti*) (isto).

Nadalje, analizom perifraznih glagola nametnulo nam se pitanje sintaktičkog statusa imenica, npr. *Pojačano će se obavljati nadzor **prometa** na graničnim prijelazima, Bavio se uzgojem **ovaca***, i prijedložno-padežnih izraza, npr. *Bio je to susret momčadi koje su u prošlom prvenstvu vodile borbu za **opstanak** u ligi* kojima upravlja odglagolna imenica u sastavu dekomponiranog predikata. O tome smo već kratko govorili u potpoglavlju o kriterijima razlikovanja glagolskih perifraza od slobodnih sveza riječi.

Iz tablice je vidljivo da takve imenice i prijedložno-padežne izraze nismo uvrštavali u valencijski obrazac glagola. Naime u literaturi ne postoji konsenzus oko statusa obveznih dopuna jednostavnog glagolskog ustrojstva kad se ono dekomponira.

Tako B. Belaj i G. Tanacković Faletar (2014: 466) govoreći o glagolu *baviti se*, navode da su dopune uglavnom odglagolske imenice koje predstavljaju glavu genitivnog postmodifikatora”, što upućuje na to da se u takvim slučajevima radi o atributu. U prilog tomu ide i to što takve genitivne referente određuju kao objektni genitiv (isto: 467, bilj. 328), koji „označuje predmet kakve radnje i u pravilu dolazi uz odglagolske imenice koje označuju tu radnju” (isto: 300), pri čemu odglagolske imenice i dalje zadržavaju relacijsku narav glagola, koja i motivira njihovo genitivno kodiranje (isto: 301). J. Silić i I. Pranjković (2005: 202)

objašnjavaju da se takav genitiv zove objektnim „zato što je imeničke spojeve riječi u kojima se javlja moguće preoblikovati u glagolske konstrukcije (rečenice) u kojima takav genitiv dolazi u poziciju izravnoga objekta (naravno, u akuzativu, a ne u genitivu)”. Stoga bi se analogno tomu moglo zaključiti da se, kad je riječ o dekomponiranom predikatu, radi o atributima koji bi bili objekti u jednostavnom predikatnom ustrojstvu.

Međutim B. Belaj i G. Tanacković Faletar (2014: 304–305) napominju da modifikacija i komplementacija nisu uvijek jasno razgraničene kategorije, pa uspostavljaju hijerarhiju (ne)zavisnosti glave imenske sintagme, pri čemu su sintagme s objektnim genitivom na tom kontinuumu bliže komplementaciji nego modifikaciji, odnosno „radi se o besprijedložnim modifikatorima s 'rezidualnom' primjesom komplementacije” (isto: 303).

S druge strane, kako je već rečeno, P. Mrazović i Z. Vukadinović (1990) genitivne referente i prijedložno-padežne izraze u takvim primjerima odlučno određuju kao dopune. Isto misli i I. Nazalević Čučević (2020: 216), koja tvrdi da se radi o „objektima uvrštenima po gramatičkim i leksičkim svojstvima odglagolne imenice izvedene od samoznačnog glagola”. Problem pritom predstavljaju dosadašnji opisi objekta, koji se „u rečenično ustrojstvo uvrštava po gramatičkim i leksičkim svojstvima glagola koji dolazi za predikat i povezuje se s predikatom jakim upravljanjem” (Silić i Pranjković 2005: 300). Polazeći od takve definicije, spomenute primjere ne bismo mogli smatrati objektima jer objekt ne može biti uveden odglagolnom imenicom. Ako na temelju toga pristanemo na to da se radi o atributima, modifikatorima koji su u načelu neobavezni članovi rečeničnog ustrojstva, smatramo da bi se u tom slučaju radilo o sintaktički obveznom atributu. Već smo spomenuli Radovanovićev (1990: 54) stav da su dekomponirani predikati i bez objekta gramatični i završeni, za razliku od odgovarajućih samoznačnih glagola, koji su bez objekta negramatični i nezavršeni. Pritom je zanimljivo da M. Radovanović smatra da se u obama slučajevima radi o objektima, pa nije jasno kako je isti objekt sa samoznačnim glagolom obvezan, a s dekomponiranim predikatom neobvezan. Ne slažemo s M. Radovanovićem jer smatramo da u obama slučajevima predikati zahtijevaju dopunu: *Izmjenjujem što* > *Vršim izmjenu čega*, *Analiziram što* > *Vršim analizu čega*. Pritom je dopuna samoznačnom glagolu u službi predikata objektna, a za dekomponirani predikat treba razjasniti je li ona objektna ili je riječ o obveznom atributu.

S navedenim je u vezi i još uvijek nejasan status dekomponiranog predikata u hrvatskim gramatikama. Tako J. Silić i I. Pranjković, usustavljajući rečeno o predikatu, dekomponirani predikat svrstavaju u imenski (2005: 293), no u ranijem opisu imenskih predikata spominju samo one *kopulativne* i *semikopulativne* (isto: 289). Istu nedosljednost vidimo i kod E. Barić i dr. (2005), koji glagole *obavljati* i *izvršiti* svrstavaju u polusponske, što bi značilo da su dijelom imenskog predikata, no u odjeljku o imenskom predikatu polusponski glagoli nisu spomenuti.

To pitanje ostavljamo otvorenim, no opravdanim smatramo stav I. Nazalević Čučević (2020: 215) da bi se dekomponirani predikat trebao promatrati u okviru imenskog predikata, „bez obzira na to što se imenskim dijelom ne izražava ni identifikacija ni atribucija”. Posljedično bi i imenice poput *ovaca* u *Bavio se uzgojem ovaca* i prijedložno-padežne izraze poput *za opstanak* u *Vodili su borbu za opstanak* trebalo smatrati nužnom objektnom dopunom.

Na kraju ove rasprave smatramo bitnim napomenuti da iz definicije glagola općenite radnje koju nude I. Brač i I. Bošnjak Botica (2015) nije jasno podrazumijeva li se pod djelovanjem agens kao živi vršitelj radnje i svjesno, namjerno djelovanje ili kao nominativna dopuna može doći i nešto neživo. Kao što je spomenuto, I. Krile (1978) govori isključivo o ljudskom radu. Mi smo u tablici navodili i primjere poput *klima radi*, *kočnica funkcionira*, *lijelek djeluje*. Semantičke uloge nominativnih dopuna označili smo kao teme. Iako se ne radi o svjesnom i namjernom djelovanju, smatramo da možemo govoriti o odvijanju kakvih procesa. Stoga i takva značenja glagola zasad ubrajamo u predmetnu semantičku skupinu, a definiciju glagola općenite radnje svakako bi trebalo dopuniti.

6. Zaključak

U ovom smo radu obradili glagole općenite radnje, glagole kojima je u fokusu samo djelovanje, a ne specifičan tip radnje. Semantička razdioba hrvatskih glagola relativno je nova, a izuzev rada Ive Krile (1978) i opisa suznačnih glagola općenite radnje u okviru perifraznih glagola (npr. u Belaj i Tanacković Faletar 2017, Mrazović i Vukadinović 1990, Radovanović 1990, Silić i Pranjković 2005), o tim se glagolima u hrvatskoj jezikoslovnoj literaturi nije pisalo kao o zasebnoj semantičkoj skupini. To nam je poslužilo kao motivacija za ovaj rad, čiji je cilj utvrditi koje bismo glagole mogli podvesti pod skupinu glagola općenite radnje, odrediti im vrstu (npr. samoznačni, kopulativni, semikopulativni, perifrazni) i opisati sintaktičko-semantički status njihovih dopuna. U radu su dani popis i sintaktičko-semantička analiza 16 glagola općenite radnje. Primjeri su preuzeti iz *Hrvatskog mrežnog korpusa (hrWaC)* i *Hrvatskoga jezičnoga korpusa*. Krenuli smo od dviju pretpostavki:

1) s obzirom na prirodu značenja semantičke skupine glagolska će dopuna biti obvezna (bez obzira na to je li objektna ili predikatna)

2) glagoli općenite radnje imat će slične valencijske obrasce.

Na temelju provedenog istraživanja možemo zaključiti da su obje pretpostavke djelomično potvrđene:

1) analiza je pokazala da je od 26 navedenih značenja i uporaba glagola glagolska dopuna nužna u njih 20, a u šest značenja dopuna nije nužna. Dopune su objektna i predikatna, a u slučaju glagola *postupati* dopuna je adverbijalna. Kad je riječ o objektnoj dopuni, ranije je rečeno da pojava objekta ovisi o stupnju uopćenosti radnje. Tako su, iako se radi o glagolima općenite radnje, značenja glagola *djelovati* i *funkcionirati* i dva značenja glagola *raditi* ipak konkretnija, pa dopuna nije nužna.

2) što se valencijskih obrazaca tiče, pretpostavili smo da će biti slični jer smo na umu imali već spomenutu, za mnoge jezike potvrđenu pretpostavku da se semantička obilježja glagola ogledaju u njihovu sintaktičkom ustroju, tj. da su jezični izrazi sličnih sintaktičkih svojstava i

značenjski bliski. I. Brač i T. Bošnjak Botica (2015: 118) navode i da bismo „znajući sintaktički obrazac prototipnih glagola mogli predvidjeti sintaktički obrazac drugih glagola koji pripadaju istoj semantičkoj skupini”, što bi bilo korisno posebice neizvornim govornicima hrvatskog jezika. No autorice napominju i da se pri semantičkoj razdiobi hrvatskih glagola nisu uzimali u obzir sintaktički kriteriji, stoga se i ne može očekivati da će valencijski obrasci svih glagola određene semantičke skupine biti identični. Valencijski obrasci glagola općenite radnje nisu isti, ali smatramo da *o sličnosti možemo govoriti jer uočavamo da unutar skupine postoje grupe glagola koje imaju isti valencijski obrazac.*

Naime semantičkoj podskupini glagola bavljenja zajedničke su nominativna dopuna i dopuna u instrumentalu, bez obzira na to je li ona objektna ili predikatna (usp. glagol *baviti se*). Ostalim dvovalentnim glagolima, izuzev glagola *postupati* s obveznom nominativnom i adverbijalnom dopunom, zajednička je nominativna dopuna i dopuna u akuzativu, bila ona objektna ili predikatna. Smatramo da prosječnom izvornom ili neizvornom govorniku u ovom slučaju nije važno znati razliku između objektna i predikatne dopune glagola. Također smatramo da je prosječnom govorniku važna prototipna uporaba glagola, a glagolske perifrize specifičnog ustroja poput *raditi + na + N_{Dev(Loc)}* (usp. i perifrize tipa *dati na znanje, dovesti do očaja*) čvrste su konstrukcije idiomatičnog značenja i usvajaju se kao sintaktičke i semantičke cjeline.

Nadalje, samoznačnim glagolima *djelovati, funkcionirati* i glagolu *raditi* u dvama značenjima zajednička je nominativna dopuna.

Ranije smo napomenuli da i izvedene vidske parnjake odabranih glagola smatramo glagolima općenite radnje, pa bi budućim istraživanjima bilo korisno provjeriti jesmo li analizirajući samo osnovne tvorbene oblike doista dobili dobar uvid u sintaktičko-semantički status cijele semantičke skupine. Svakako bi trebalo utvrditi i koji bi se još glagoli nekim od svojih značenja mogli svrstati u glagole općenite radnje. Nadalje, za razliku od prosječnih govornika, jezikoslovcima je razlika između objektna i predikatne dopune važna, pa ističemo da svakako treba revidirati kriterije za razlikovanje glagolskih perifraza od slobodnih veza glagola i imenica. Pritom smatramo da posebnu pozornost treba posvetiti mogućnosti atribuiranja imenice u sastavu dekomponiranog predikata. Također, valjalo bi razjasniti status dekomponiranog predikata. Takav predikat smatramo imenskim pa treba revidirati i definiciju imenskog predikata, a onda i opise predikatnih dopuna glagola. S tim je u vezi i sintaktički

status imenica i prijedložno-padežnih izraza kojima upravlja odglagolna imenica u sastavu dekomponiranog predikata. Smatramo da se radi o nužnim objektnim dopunama, stoga bi valjalo nadopuniti i postojeće definicije objekta.

7. Literatura i izvori

Bagić, Krešimir. 2012. *Rječnik stilskih figura*. Zagreb: Školska knjiga.

Barić, Eugenija – Mijo Lončarić – Dragica Malić – Slavko Pavešić – Mirko Peti – Vesna Zečević – Marija Znika [Barić i sur.]. 1995. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.

Belaj, Branimir – Goran Tanacković Faletar. 2014. *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika. Knjiga prva. Imenska sintagma i sintaksa padeža*. Zagreb: Disput.

Belaj, Branimir – Goran Tanacković Faletar. 2017. *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika. Knjiga druga. Sintaksa jednostavne rečenice*. Zagreb: Disput.

Birtić, Matea i sur. 2012. *Školski rječnik hrvatskoga jezika*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje i Školska knjiga.

Birtić, Matea. 2017. Usporedba sintaktičkih dopuna u e-Glavi i srodnim valencijskim modelima. *Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, Vol. 43 No. 2, 263–284.

Birtić, Matea – Runjaić, Siniša. 2018. Ustroj baze hrvatskih glagolskih valencija. *Zbornik radova šestoga hrvatskoga slavističkoga kongresa*, 885–895.

Blagus Bartolec, Goranka. 2017. Glagolske kolokacije u administrativnome funkcionalnom stilu. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, Vol. 43 No. 2, 285–309.

Brač, Ivana. 2018. *Instrumental u hrvatskom jeziku*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Brač, Ivana – Tomislava Bošnjak Botica. 2015. Semantička razdioba glagola u Bazi hrvatskih glagolskih valencija. *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja*, Vol. 27 No. 1, 105–121.

Brugman, Claudia. 2001. Light verbs and polysemy. *Language Sciences*, Vol. 23 No. 4, 551–578.

Hudeček, Lana – Mihaljević, Milica. 2009. *Jezik medija*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Krile, Ivo. 1978. Poimanje ljudskog rada u sadržajima glagola (u)raditi-(u)činiti-(na)praviti. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, Vol. 26 No. 4, 102–108.

Levin, Beth. 1993. *English Verb Classes and Alternations*. The University of Chicago Press, Chicago – London.

Mrazović, Pavica – Zora Vukadinović. 1990. *Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance*. Novi Sad: Dobra vest.

Nazalević Čučević, Iva. 2020. Predikat u hrvatskome jeziku. U: *HINIZ - Hrvatski inojezični*. Ur. Zrinka Jelaska, Igor Marko Gligorić. Zagreb – Klagenfurt: Hrvatsko filološko društvo, Filozofski fakultet u Zagrebu; Institut za slavistiku Sveučilišta u Klagenfurtu, 195–221.

Nazalević Čučević, Iva – Igor Marko Gligorić. 2021. *Vodimo borbu s dopunama i(li) modifikatorima* – o perifraznim konstrukcijama u hrvatskome jeziku. Izlaganje na skupu *4. međunarodna znanstvena konferenca Slavistični znanstveni premisleki Izzivi slavistike v 21. stoletju*. Maribor, 13.–15. svibnja 2021.

Peti-Stantić, Anita – Hrvoje Japirko – Marin Kežić. 2016. Koliko su lagani tzv. lagani glagoli u hrvatskom? *Philological Studies*, 202–225.

Raffaelli, Ida. 2007. Neka načela ustroja polisemnih leksema. *Filologija*, Vol. 48, 135–172.

Raffaelli, Ida. 2015. *O značenju - uvod u semantiku*. Zagreb: Matica hrvatska.

Radovanović, Milorad. 1990. *Spisi iz sintakse i semantike*. Novi Sad: Dobra vest.

Silić, Josip. 2006. *Funkcionalni stilovi hrvatskog jezika*. Zagreb: Disput.

Silić, Josip – Ivo Pranjković. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.

Tafra, Branka. 2007. Pregršt jezičnih zrnaca. *Nova mehanizacija šumarstva* 28/1, 49–93.

Mrežni izvori

Hrvatski jezični portal. <https://hjp.znanje.hr/> [pregled 28. 7. 2024.]

Hrvatski jezični korpus. <http://riznica.ihjj.hr/index.hr.html/> [pregled 2. 8. 2024.]

Hrvatski mrežni korpus (hrWac). https://www.clarin.si/noske/all.cgi/first_form?corpname=hrwac;align=/ [pregled 2. 8. 2024.]

Školski rječnik hrvatskoga jezika. <https://rjecnik.hr/> [pregled 28. 7. 2024.]

Sažetak

U diplomskom radu analizirat će se glagoli općenite radnje na sintaktičkoj i semantičkoj razini. Glagolima općenite radnje smatraju se glagoli kojima je u fokusu samo djelovanje, a ne specifičan tip radnje, primjerice *baviti se*, *raditi*, *vršiti*, *činiti*. Cilj je rada na temelju

relevantne jezikoslovne literature (npr. Belaj i Tanacković Faletar 2014, Brač i Bošnjak Botica 2015, Mrazović i Vukadinović 1990, Radovanović 1990, Silić i Pranjković 2005) i dostupnih korpusa (npr. *Hrvatski mrežni korpus* i *Hrvatska jezična riznica*) utvrditi koje bismo glagole mogli podvesti pod kategoriju glagola općenite radnje, odrediti im vrstu (npr. samoznačni, kopulativni, semikopulativni, perifrazni) i opisati sintaktičko-semantički status njihovih dopuna. Provjerit će se i vrijedi li pretpostavka potvrđena u mnogim jezicima da pripadnici iste semantičke skupine imaju slične sintaktičke obrasce.

Ključne riječi: semantička razdioba glagola, glagoli općenite radnje, samoznačni glagoli, perifrazni glagoli, glagolske perifraze, dekomponirani predikat

Summary

In the thesis, the verbs of general action will be analyzed on a syntactic and semantic level. Verbs of general action are considered to be those verbs that focus solely on the action, rather than on a specific type of action, for example: *baviti se*, *raditi*, *vršiti*, *činiti*. The aim of the paper is, based on relevant linguistic literature (e.g., Belaj and Tanacković Faletar 2014, Brač and Bošnjak Botica 2015, Mrazović and Vukadinović 1990, Radovanović 1990, Silić and Pranjković 2005) and available corpora (e.g., *Hrvatski mrežni korpus* i *Hrvatska jezična riznica*), to determine which verbs could be classified under the category of verbs of general action, to identify their types (e.g., intransitive, copulative, semi-copulative, periphrastic), and to describe the syntactic-semantic status of their complements. It will also be checked whether the assumption, confirmed in many languages, holds that members of the same semantic group share similar syntactic patterns.

Keywords: semantic classification of verbs, verbs of general action, auto-semantic verbs, periphrastic verbs, decomposed predicate